

Tyranner i demokratiet

17.mai-feiringen er over og vi kan igjen rette et kritisk blikk mot utviklingen av vårt samfunn. Dette innlegget er noe langt, men ved å ha lest det forstår man den største trusselen mot vårt demokratiske samfunn; Individuell makt, og frykt i demokratiet.

Den klassiske antikkens tanker om grunnlaget for demokratiet er relevant i dag. Deres klokskap i utviklingen av demokratiet kan hjelpe oss å se utviklingen i Europa, og hvordan det kan/vil gå.

Noen lesetips: Platon «Staten», Ryan K. Balot; «Greed and Injustice in Classical Athens», Arlene W. Saxonhouse; «Free Speech and Democracy in Ancient Athens»

Europas fremtid som et fellesskap, og som en rolig verdensdel preget av samarbeid, harmoni og politiske konsensus virker ikke så selvsagt i dag som bare for få år siden.

Nye «bevegelser» hvor såkalt populistiske strømninger fanges opp, danner en ny politisk himmel, hvor mange ser gråvær komme. Donald Trump og fremgangen til Marine Le Pen i Frankrike sees som sikre tegn på værromslag og en urolig fremtid i Europa og Vesten. Nå har Macron vunnet det franske presidentvalget, og det europeiske fellesskaps ledelse er lettet.

Det uttrykkes imidlertid bekymring fra spesialister fransk og europeisk politikk og samfunn (Prof. George Chabert), at et urolig Europa med oppløsning av verdier og fellesskap er satt på vent. Vi holder pusten de kommende år, og ser om Macron kan holde det han har lovet, å gjøre livene deres bedre -kort sagt.

I dette blogginnlegg vil det rettes blikk mot antikkens kunnskap om årsaker til demokratiers ustabilitet og uro. Et blikk på antikkens historie og demokrati-tenkning kan si oss noe typisk om det demokratiske samfunn og kultur. Som vi her vil se har det som nå utvikles i Europa og USA skjedd før, fordi frihet og forventning har en tendens til å havne i usunne individualistiske verdier og tyranniske trekk som ødelegger. Det første spørsmålet blir; hvorfor demokratiske ideer?

Attisk rett:

Demokratiet i antikken ble etablert som en «reaksjon» på elitens og aristokratiets ut-tyning av borgerne i Athen og den attiske halvøy, hvor gjeldsslaveri ble ført videre i generasjoner. Denne ut-tyning hadde pågått i en 100-årsperiode, hvor borgerne tidligere hadde en større grad av «attisk rett»/medvirkning og fri tale (Solon). Den «attiske rett» ble gjenetablert med Solon, og demokratiet utviklet seg, men med avbrudd av tyranni. Etter at persernes angrep (perserkrigene) ble slått tilbake 100 år etter Solon, var det at demokratiet virkelig ble etablert som et radikalt og direkte demokrati, hvor alle borgere hadde den samme reelle ytringsrett; *isegoria* og «varslingsrett»; *parrhesia*. I tillegg til etikken bak fri tale, var demokratiets frie tale en metode for engasjement og utvikling gjennom åpenhet og dannelse av nye ideer.

Individ og griskhet:

En viktig og samlende verdi, var kunnskapen om fellesskapet. Individet ble sett som avhengig av fellesskapet, som igjen var avhengig av den enkeltes bidrag; en gjensidighetskunnskap. Demokratiet var ikke sett som individets mulighetsarena, da individ-fokus tilhørte aristokratiet, som individ-berikelse. Demokratiet var folkets.

Fellesskapets kunnskapsbase var å være klar over faren ved griskhet; *pleonexia*. Dette var en griskhet som kom av rikdom, hvor rikdommen i seg selv gjorde mennesket enda griskere. Denne ga igjen en følelse av makt; *koros*, som igjen ga overmot og berøvet evnen til å høre på gode og etisk fornuftige råd og innspill fra andre. Man følte seg suveren, og ble sett som ødeleggende for fellesskapet. Derfor ble evnen til å skamme seg om man ble for rik og mektig så viktig. Men, det var ikke slik at det var rikdom i seg selv som var udemokratisk. En god rik, og en god aristokrat gav noe tilbake som hadde betydning. Det kunne være å gi til de fattige, betale en offentlig bygning, et tempel eller et krigsskip. Å utmerke seg i strid og ta risiko for fellesskapet var og meget viktig. Og selvfølgelig; å gi gaver til byen var ikke en akseptert måte å skaffe seg makt på. Aristokrati og griskhet hadde man hatt nok av. Folkevalgte og andre med makt som ble mistenkt for uærlighet og *koros*-, ble dømt til forskjellige former for straff, som for eksempel forvisning i 10 år. Slik ble demokratiet et verktøy mot griskhet og tyranni. De hadde altså god kjennskap til menneskenaturen og hadde begreper for menneskets ødeleggende egenskaper for samfunnet. Demokratiet var for å demme opp om disse egenskaper.

Platon:

Vår kulturs største politiske «psykolog» og tenker er Platon (428-348 f.kr.), etablerer av «Akademiet», Europas første «universitet». Grunnleggelsen av «Akademiet» var en reaksjon på at det athenske samfunnet beveget seg i en udemokratisk retning, og at byen henrettet hans venn Sokrates. Den frie politiske tenkning og tale, hvor verbal dialektisk praksis var metoden for god tenkning var tryggere innerdørs enn som tidligere ved agoraen; sentrum og torget i byen. Den frie tale ble overlatt til karrieristene, de som sa det rette. Sokrates ble henrettet av et demokrati som hadde glemt seg selv, av individualister som ønsket å posisjonere seg, for brudd på aristokratiske verdier, av hevn for den irritasjon og den «trussel» han hadde utgjort for byen som sannsiger, og av religiøs blindhet. Han falt i en tid med politisk krise mellom alle stoler.

Demokratiet beveger seg mot tyranni, og ender i tyranni, sa Platon: I demokratiet er man opptatt av frihet. Frihet er veien til nytelse, da man kan velge sine egne verdier og ha det godt. Frihet til å si sin mening, blir frihet til å gjøre som man vil. Friheten gjorde at *pleonexia* og *koros* (rikdom og makt-skam) etter hvert ble begreper og kunnskaper som forsvant.

Når de demokratiske individualistene får for mye makt (*koros*), så slutter de å høre etter, og blir opptatt av å høre på dem som støtter dem, og ikke dem som ikke støtter dem. Da blir individualistene «dumme» og demokratisk usunne. Demokratiet blir da bestående av «tyranner» som er opptatt av egen og sin stands makt, og ikke fellesskapet. Man er i *hybris/overmot*: Det som gjør det vanskelig å se dette, er den demokratiske og «selvfølgelige rett» man har i dette frie samfunn. Men, det leder til *Nemesis*; undergang.

Platon har sagt at demokratiet ikke bare forutsetter retten til å tale, men at makten og lytter. Hvis folket snakker men ingen lytter, så er man like langt. Det kan være et uttrykk for koros/hybris hos makten. Folket vil ikke i første omgang gjøre noe med sin frustrasjon, men som Platon sier, så ender demokratiet med at folket gjør opprør, og (i antikken) dreper dem som hindrer deres frihet. Platon sa ikke dette fordi han ønsket en slik utvikling. Platon var ingen demokrat, men samtidig grunnlegger (med Sokrates) av prinsippet om fri saklig tale i filosofien.

Demokratisk bedrag, og misbruk av den frie tale

Grunnen til Platons «ulogiske» holdning om demokratiet er demokratenes misbruk av den frie tale. Han hadde eksempler fra andre demokratiske byer som endte i tyrannier, (Korfu og Argos m.fl.) og så endringen i sin egen by.

Vi har enda ikke nådd et demokratisk samfunn etter antikkens demokrati-forståelse. Vi har kun blitt opplært til å tro det. Folk har ikke reell yringsfrihet, og har aldri hatt det. Vi er fremdeles i en førdemokratisk fase. Etter 1. og 2. verdenskrig er Europa bygget opp, og «folket» har vært opptatt med å arbeide og bygge samfunnet. «Friheten» som et gode har ikke vært en mulighet før de siste tiår. 68-generasjonen var et uttrykk for en frihet man ikke forstod. «Friheten» har til nå vært ivaretatt av fagforeninger og organisasjoner. Nå forvirrer foreningene som følge av tap av gamle yrker og etableringen av nye. Et byråkrati som arvet føydalismens/aristokratiets lojalitetsforventning (Max Weber), og toppstyrte reformer som forventer «lojalitet» er redskap mot saklig kritikk/innsjutt og «fri tale». «Gjør som du får beskjed om, ikke si noe vi ikke liker, men vær glad, ellers får du sparken.» Mennesket er en ufri lønnsslave.

Byråkraten er «mektig» i sin jobb. De korrekte i byråkratiet har «tillit» til hverandre/kameratene». De bestemmer over andre, men er undertrykte maktutøvere. Byråkraten glemmer sin egentlige rolle, men er der for seg selv, ikke folket. Han er opptatt av lojalitet. Samtidig er han redd; at andre lager rot (sier det som det er) i systemet som kan gi problemer, holder trusler unna. Stopper kommunikasjonen i tjenestevei, i et system som fungerer på lojalitet og frykt.

«Eliten»

Utviklingen i Norge og Europa går mot en befestning av politikerens, kapitalens, og «elitens» makt. Det arbeides for økende globalisering og «mer åpne samfunn» / «arbeidsflyt»/deltidsansettelser/økende konkurranse. Teknologien/roboter det satses på privat og offentlig gir økt «effektivitet»/ inntjening og mindre behov for arbeidskraft. De som har skal få mer, hvis de er flinke og lojale.

De kloke i academia er ikke «opprørere» og «fritalere», og uegnet som folkets rådgivere.

En sak jeg har fulgt og som jeg har skrevet om før («Frykten for å snakke», BT feb. 2015) er «varsleren» i kulturdepartementet. At selveste Kulturdepartementet skriver en instruks om varslingsrutiner som til de grader bygger opp om dette blogginlegget er ikke annet enn fastslående konklusjon. «Slår alarm om varsling» «Kulturdepartementets 34 sider med

varslingsrutiner inneholder få grunner til å bruke sin ytringsfrihet, og en rekke grunner til å trenere og avvise ytringer og varslinger på formelt grunnlag.» («Varslingsjurist» Bente Eriksen i Klassekampen 03.januar 2017)

Hva gjør «det frie mennesket»? Man har to valg; enten motstand og strid, eller å innordne seg som en slave; uten ytringsmulighet. Her er et sitat fra Evripides, Sokrates venn, dramatiker og demokrat-kritiker i den demokratiske klassiske høytid.

«Det er en slaves liv å ikke ha retten til å kunne snakke (...) Da må en tåle idiotiet til dem som bestemmer (...) Man finner ut at det lønner seg å nekte sin natur, og bli en slave»

«Den fønikiske kvinnen»

Hemmelighet:

Det arbeides det for øket hemmelighold i samfunnet. Her er noen typiske begrunnelser: Øket hemmelighold i de tre største byene våre (som et hjemlig eksempel), hvor byrådene kan arbeide uten innsyn, som et «svar» på kravet om «øket effektivitet», godkjent av Stortingets justiskomite, for vedtak i Stortinget 2015! Utredning av ny kommunelov gir byråkratiet en fri tilgang til byråkraters ønske om hemmelighold. Jurister skal kunne vise til den samme taushetsplikt som i det private, når det gjelder innsyn i den offentlige forvaltning som nå er tilgjengelig. Demokratiet er i realiteten et oligarki (fåmannsvelde).

«Frykt for terror». I England skal nå alle URL-adresser/søk på nett oppbevares i 1 år. Vår egen justisminister foreslår den samme praksis med minst et halvt års oppbevaring i Norge; frykt for terror.

Den våkne borger har grunn til å være bekymret for demokratiets- og Europas fremtid som et velferdssamfunn. Den største trussel kommer ikke utenfra, men innenfra. Fra krefter fra *pleonexia* og *koros*, hvor diskusjoner preges av maktbegjærende retorikk, merkelapper og båssetting, hvor de «skeptiske» til «utvikling, åpenhet og globalisering» kalles «populister» som gjør det umulig å snakke om «saken», som om «folket» ikke forstår. «Populisme er den mistilliten arbeiderklassen og deler av middelklassen viser mot de politiske, økonomiske, finansielle og kulturelle eliter (...) Som den franske politiske filosofen Pierre Manent sier det: «Vi hører folket skriker; det er det man kaller populisme.»» (G. Chabert; Dag og Tid 12.05.2017). Folket består ikke av «idioter», men stort sett av folk som er opptatt av sannhet, rettferdighet, trygghet, nok til å klare seg, og en forutsigbar fremtid.

Flere og flere oppdager at de ikke har det demokratiet har lovet dem. De leter etter svar og løsninger, og «føler» ufrihet og frustrasjon, fratatt de ønsker og visjoner de hadde som barn og unge, og retten til å vokse opp i et samfunn som lovet dem. Ikke rart de roper på mer demokrati. Er det noen som hører på dem, for å forandre?

Hverdagsinnovasjon og effektivisering

De «gamle grekerne» forstod at øket produksjon og effektivisering baserte seg på nye og gode ideer. De forstod at fri tale og medvirkning øket engasjementet og kunnskapen i samfunnet. Det var slik de overlevde: Enten nytenkning, eller tilintetgjørelse.

Demokratiet hviler på holdninger om fordeling av makt, og ikke å griske til seg. Disse holdninger er i ferd med å forsvinne, samtidig som frykten for jobb og fremtid øker. Den «lille mann» deler sin frustrasjon med sine naboer og venner. Det er kun dem som vil høre. Avstanden mellom ledelse og «systemet», og folk øker. Det skaper rom for den retorisk sterke og karismatiske mann og kvinne som vokser i sin koros. Tyranniet ser igjen sin ankomst i den «lojale» karrieristen og tyrannen, eller i folket om frustrasjonen blir stor nok. Ingen av dem har plass til sannhetssigeren. Han blir en utålelig fritaler som må bringes til taushet.

Demokratiske verdier er demokratiske verdier, i dag som for 2500 år siden. Kraften bak utvikling og vekst er den samme i dag som for 2500 år siden. Det er dette som har gjort demokratiene suverene når det har fått sjansen til å oppstå. Det har skjedd i to epoker i menneskets historie, -slik vi kjenner det, og det er det vi er i ferd med å miste for 2. gang.

I det neste blogginnlegget blir utviklingskommunikasjon tema.